

Як навучыць малодшых школьнікаў быць першымі карыстальнікамі Інтэрнэту?

Першае знаёмства са старонкамі Інтэрнэту вучняў пачатковай школы лепш пачынаць не са старонак „жывога“ Інтэрнэту, а, праглядаючы разам з імі запісаныя на школьным серверы ці настаўніцкім камп'ютэры навучальныя вэб-старонкі. Пачынаць варта з прадмету, для якога настаўнік можа прадугледзіць пошук і выбар інфармацыйных крыніц: гэта можа быць, напрыклад, прыродазнаўства, грамадзянская асвета, Я і Украіна. Настаўнік мусіць загадзя падрыхтаваць некалькі вэб-старонак, якія адпавядаюць тэме ўрока і ўзросту вучняў. Гэтыя старонкі ён можа сам лёгка стварыць у праграме Microsoft Publisher або перапісаць з кампакт-дыску праграмы „Intel: Навучанне для будучыні“ з прыкладаў вучнёўскіх работ Партфоліо навучальных праектаў. Варта зазначыць, што ўкраінамоўная Інтэрнэт-прастора пакуль што надзвычай бедны на вэб-старонкі, якія можна выкарыстоўваць для малодшых школьнікаў.

Можна падабраць некалькі старонак па тэме, а можна для такога навучання ўзяць адну невялікую па аб'ёме і тэкставым матэрыяле вэб-старонку, адпаведную тэме ўрока і ўзросту вучняў, запісаць на свой камп'ютэр і, адрэдагаваўшы, стварыць некалькі версій гэтай старонкі, наўмысна зрабіўшы ў іх некалькі „памылак“ (увёўшы няслушную інфармацыю, недакладныя спасылкі, цытаты з „пропускам“ імёнаў аўтараў, іх кантактных адрасоў, можна ўставіць памылковыя фатаграфіі аб адрэдагаваць іх, дапусціўшы наўмысныя памылкі і г.д.) Гэтую інфармацыю можна або загрузіць на камп'ютэры вучняў, або раздрукаваць на асобных аркушах паперы. Падзяліўшы клас на маленькія групы, прапанаваць вучням кожны асобны аркуш (вэб-старонку) для аналізу. Аналіз вучні мусяць праводзіць у пэўнай форме.

Можна прапанаваць для правядзення такога занятку старонку пра дыназаўраў, бо тэма ёсць цікавай для вучняў гэтага ўзросту. Яны ўжо маюць пэўныя веды, звесткі пра дыназаўраў, так што тэма ім часткова знаёмая. Урок можна пачаць з фазы актуалізацыі, структураванага агляду ў выглядзе кароткага паведамлення ці размовы па тэме, дастатковай для таго, каб скіраваць думкі вучняў і абудзіць у іх зацікаўленасць. Напрыклад, можна абмеркаваць пытанне „Што мы ведаем аб смерці дыназаўраў? Ці сапраўды яны ўсе загінулі? Адкуль мы пра гэта ведаем?“ На працягу ўрока вучні мусяць паступова запаўняць такую табліцу на класнай дошцы.

Што ведаем?	Што жадаем даведацца?	Што даведася з сайта?	Як праверыць? Ці праўда?

Запоўніўшы разам з настаўнікам першыя дзве калонкі табліцы на дошцы, вучні ў малых групках разглядаюць вэб-старонку, чытаюць артыкул і запаўняюць форму „Крытычнае ацэньванне вэб-сайтаў. Пачатковая школа“. У малых групках вучні абмяркоўваюць, што могуць запісаць у трэцюю калонку табліцы, а апошнюю запаўняюць разам з настаўнікам пасля абмеркавання высноваў кожнай групы.

Для вучняў малодшых класаў можна прапанаваць наступную форму:

Крытычнае ацэньванне вэб-сайтаў. Пачатковая школа

Імя вучня: _____ Дата: _____

URL (адрас) вэб-старонкі <http://> _____

Назва сайта _____

Частка 1: Разглядаем старонку

Уважліва разглядзіце старонку, прачытай пытанні, праставі X у калонцы „так“ ці „не“

№	Пытанне	Так	Не
1.	Ці ёсць на старонцы дата, калі была створаная старонка?		
2.	Ці ёсць імя аўтара артыкула, размешчанага на старонцы?		
3.	Ці ёсць на старонцы звесткі, якая арганізацыя або асоба размесціла гэтую старонку ў Інтэрнэце?		
4.	Ці ёсць на старонцы электронны адрас (або тэлефон, паштовы адрас і г.д.), каб можна было звязацца з аўтарам?		
5.	Ці дастаткова вялікія і выразныя малюнкi на старонцы, каб іх можна было добра разглядзець?		
6.	Калі на старонцы ёсць фатаграфіі, ці выглядаюць яны рэальнымі?		

Частка 2: Чытаем уважліва

№	Пытанне	Так	Не
1.	Ці гаворыць назва артыкула, аб чым ён?		
2.	Ці напісана ва ўступнай частцы, аб чым дакладна гэтая старонка?		
3.	Ці ёсць у артыкуле тое, з чым ты нязгодны?		
4.	Ці ёсць на старонцы такая інфармацыя, якая можа быць некарэктнай, няслушнай?		
5.	Ці дапамагаюць табе малюнкi ці фатаграфіі лепей зразумець змест?		
6.	Ці ёсць граматычныя памылкі на старонцы?		
7.	Калі на старонцы ёсць фатаграфіі/малюнкi, ці вядома, хто, дзе і калі іх зрабіў?		

Частка 3: Чаму ты навучыўся?

Праглядзі ўсе пытанні з Часткі 1 і Часткі 2 і свае адказы на іх, запішы свае высновы: Ці можна давяраць усёй інфармацыі, якая ёсць на гэтай старонцы? Ці дапамагла табе гэтая старонка больш даведацца па тэме ўрока?

Пасля прэзентавання кожнай групай вынікаў яе працы, разам з усімі вучнямі дарэчна абмеркаваць, што менавіта (якія індикатары, крытэры) дапамагае нам высветліць, ці варта выкарыстоўваць для навучання такую вэб-старонку.

Вучні трэціх-чацвертых класаў досыць добра спраўляюцца з такой работай. Каб зацікавіць вучняў, можна правесці гэтую работу ў выглядзе гульні, напрыклад, „Знайдзі, што аўтар старонкі наблытаў“, або стварыць дэтэктыўную гісторыю („Паляўнічыя на фальшыўкі“ (падробкі), „Выкрывальнікі“, „Знайдзі махляра“).

Як дадатковае заданне можна папрасіць вучняў правесці некаторыя факты і звесткі з прапанаваных артыкулаў, карыстаючыся энцыклапедыямі і іншымі артыкуламі з Інтэрнэту на гэтую ж тэму.

Як ператварыць малодшых падлеткаў у выкрывальнікаў таямніц Інтэрнэту?

Для вучняў сярэдніх класаў можна правесці аналагічныя практыкаванні і ўрокі, але *тэмы* для такой работы варта выбраць іншыя, такія, як, напрыклад, паленне, гараскопы, экалогія роднага краю, краіны.

Калі асноўнымі прыкметамі для крытычнага ацэньвання вэб-рэсурсаў для вучняў малодшага школьнага ўзросту ёсць *вызначэнне аўтарства, кампетэнтнасці* аўтара, індывідуальныя *даты стварэння* ці абнаўлення і *праверкі інфармацыі іншымі шляхамі* і крыніцамі, дык для вучняў сярэдняга школьнага ўзросту можна паступова ўводзіць такія новыя індикатары, як:

Распазнаванне прапагандысцкіх тэхнік

Ніжэй прыведзеныя найчасцейшыя ўжыванні ў Інтэрнэт-артыкулах тэхнікі прапаганды.

- Найбольш пашыраным сродкам ёсць **„прыхаваная рэклама“**, або рэклама, якая „маскіруецца“ пад навуковыя або інфармацыйныя артыкулы.
- **„Перанясенне“** — выкарыстанне імёнаў, фраз або сімвалаў, якія могуць зрабіць чаканы ўплыў. Напрыклад: выкарыстанне фатаграфіі кіназоркі ці вядомага дзеяча на першай старонцы сайта, каб людзі выходзілі на старонку пры правядзенні пошуку; далучэнне да „ключавых слоў“ на вэб-старонцы такіх імёнаў ці назваў, каб пошукавая машына звярнулася менавіта на гэтыя старонкі.
- **„Прыхаванне“** — прэзентаванне выключна такой інфармацыі, якая дае пералік пазітыўных якасцяў, рысаў, прыкмет пэўнай вынаходкі, тавару, спосабу без прывядзення пераліку негатыўных.
- **„Прычাপны вагон“** — выкарыстанне інфармацыі, якая ўплывае на паводзіны, якая выкарыстоўвае звесткі аб выкарыстанні людзьмі пэўнай групы чагосьці, што „адрознівае“ іх ад „іншых“ напрыклад, часта на моладзевых старонках Інтэрнэту, сцвярджаецца, што большасць

моладзі ўжывае алкагольныя напоі. „Далучайся да нас!“, — заклікаюць такія сайты, або пытаюць: „А ты ўжо спрабаваў? Купіў?“

- „**Псеўданавуковасць**“ — наданне пэўным рэкламным артыкулам выгляду навуковых, дзе зазначаюцца няісныя ўстановы, неспраўдныя імёны навукоўцаў. У Інтэрнэце, напрыклад, вельмі шмат артыкулаў, якія распавядаюць пра пэўныя лекі, тавары, якія на першы погляд, не нясуць рэкламнага характару, а выглядаюць як навуковыя артыкулы.
- „**Сведчанне**“ — рэкамендацыі або падтрымка, якія надаюцца вядомымі ці ўплывовымі людзьмі. Напрыклад: вядомы футбаліст рэкламуе ў Інтэрнэце піва.
- „**Малюнкі-антысведкі**“ — вельмі часта прыкметамі прыхаванай прапаганды ёсць неадпаведнасць ілюстрацый зместу артыкула, падбор фатаграфій, якія зробленыя зусім не падчас апісаных падзеяў і з’яваў. Часта ў Інтэрнэце прыводзяцца адрэдагаваныя несумленнымі аўтарамі чужыя, „падтасаваныя“ фотаздымкі, якія змененыя/замененыя дэталі.

Варта пазнаёміць вучняў з **лексічнымі прыёмамі** прыхаванай прапаганды.

1. Выкарыстанне ў артыкулах слоў з негатыўным адценнем, такіх як: няўдалы, неразумны, безразважны, неразборлівы, незразумелы, няясна, няпроста, ненадзейна, цяжка (збольшага пра канкурэнтаў).
2. Выкарыстанне слоў з яўным пазітыўным адценнем э такіх як: прываблівы, прыгожы, разважлівы, карысны, сучасны, смачны, добры, разумны, надзейны, просты для ўжывання, лёгка засвойваецца, проста выкарыстоўваць, лёгка заўважыць, здаровы і г.д.
3. Ужыванне абагульненняў, генералізацыяў, катэгарычных меркаванняў: усе, ніхто, большасць, меншасць, заўсёды, ніколі і г.д.
4. Выкарыстання ў такіх артыкулаў „псеўданавуковай“ лексікі, г. зн. слоў, якіх няма сярод навуковых тэрмінаў, састарэлых навуковых тэрмінаў.
5. Выкарыстанне наўмысна пераабцяжаранай навуковамі тэрмінамі мовы.

Часта падобных „навукоўцаў“ і „экспертаў“ можна выкрыць простым падлікам такіх слоў.

Прыхаваныя матывы і мэты

Важна і цікава пачаць навучаць вучняў сярэдніх класаў распазнаваць **прыхаваныя матывы** стварэння артыкулаў. Найчасцей аўтары такіх артыкулаў зусім не зазначаюць мэтай публікацыі і мэтавай групы. (Напрыклад, старонка для вучняў, ці для студэнтаў, ці навуковых супрацоўнікаў і г.д.) У такіх артыкулах звычайна невыразна напісана, чаму аўтар напісаў гэты артыкул, на чым настойваюць аўтары. Ідзе маскіроўка пад „незалежнага“ эксперта, які піша для ўсіх.

Трэба паступова спачатку даць вучням магчымасці адказаць на пастаўленыя настаўнікам пытанні, а потым падштурхнуць вучняў самім ставіць сабе і іншым пытанні кшталту: *Чаму аўтар напісаў*

гэты артыкул? Для каго? Якія ў яго яўныя матывы? Ці ёсць прыхованыя матывы? Якімі яны могуць быць? Ці ёсць у аўтара „замоўнікі“? Інтэрэсы якіх кампаній або груп насельніцтва ён можна прадстаўляць?

Парушэнне логікі

Выкарыстанне элементаў „няслушнай логікі“, калі парушаецца лагічная пабудова сцверджанняў і робяцца няслушныя высновы.

Якія заняткі і практыкаванні можна правесці з вучнямі сярэдніх класаў?

Для „зняцця масак з Інтэрнэт-герояў і злодзеяў“ можна прапанаваць вучням сярэдніх класаў:

1. Запоўніць спецыяльную форму „**Форма ацэньвання вэб-сайтаў (сярэднія класы)**“ індывідуальна, у парах ці малых групах. Абмеркаваць высновы усім класам.
2. Пры правядзенні ўрока па ацэньванні вэб-сайтаў можна аднаму з удзельнікаў групы даць заданне проста падлічыць пазітыўныя эпітэты і словы, другому — негатыўныя, трэцяму — нейтральныя — з зазначэннем, да якой менавіта ідэі, падзеі ці тавару яны адносяцца.

Можна правесці практыкаванне, выкарыстоўваючы „Т-схему“ („Т-дыяграму“)

Пазітыўныя словы	Негатыўныя словы

ці „М-схему“ („М-дыяграму“)

Пазітыўныя тэрміны	Нейтральныя тэрміны	Негатыўныя тэрміны

3. Як дадатковае заданне можна папрасіць вучняў правесці пэўныя „факты“ і сцверджанні з прапанаваных артыкулаў, карыстаючыся энцыклапедыямі і іншымі артыкуламі з Інтэрнэту на гэтую ж тэму.
4. Можна паспяхова выкарыстоўваць здольнасць праводзіць ацэньванне па дадзеных настаўнікам ці ўласных прыкметах — ранжаванне такіх крытэраў. Напрыклад, напісаць, чаму вучні давяраюць менавіта гэтаму сайту. Паспрабаваць вылучыць найбольш характэрныя прыкметы, па якіх можна давяраць інфармацыі, прыведзенай на сайце. Можна прапанаваць заданне праранжаваць сайты па дадзенай тэме ад найлепшага да найменш прыдатнага для выкарыстання.
5. Акрамя крытычнага чытання, пра якое зазначалася пры аналізе старонак у пачатковай школе, для вучняў 6–7 класаў можна прапанаваць заданне і на авалоданне крытычным пісьмом. Напрыклад, вынікам аналізу вэб-старонкі па форме ацэньвання можа быць разгорнуты пераканаўчы электронны ліст сябру пра тое, ці варта (або не варта) публікаваць такія дадзеныя

ў Інтэрнэце, і размесціць гэты ліст у гасцявой кнізе сайта або даслаць яго электроннай поштай уласнікам сайта.

6. Пасля работы вучняў у парах ці малых групах з формамі ацэньвання можна абмеркаваць пытанне: „Які пункт (пытанне) ты б жадаў вынесці на агульнае абмеркаванне?“

Менавіта ў сярэдніх класах дарэчна пачаць фармаваць веды пра ход разумовых аперацый. Варта пазнаёміць вучняў са звесткамі аб кагнітыўным стылі і фармаваць паняцці пра метакагнітыўныя веды - а менавіта, веды аб спосабах мыслення, аб сваім уласным мысленні, яго моцныя і слабыя бакі.

Крытычнае ацэньванне вэб-сайтаў (сярэднія класы)

Крытычнае ацэньванне вэб-сайтаў.

(Сярэдняя школа, 6–8 класы)

Імя вучня: _____ Дата: _____

URL (адрас) вэб-старонкі <http://> _____

Назва сайта _____

Частка 1: Выгляд сайта і зручнасць яго выкарыстання

Прачытай пытанні, паставі X у калонцы „так“ або „не“

№	Пытанне	Так	Не
16.	Ці доўга загрузалася старонка?		
17.	Ці пазначае аўтар артыкула сваё імя?		
18.	Ці ёсць на старонцы электронны адрас аўтара? Тэлефон?		
19.	Ці ёсць на старонцы інфармацыя, калі гэтая старонка была створаная? абнаўлялася?		
20.	Калі ты выходзіш на іншыя старонкі гэтага сайта, ці ёсць магчымасць вярнуцца на першую старонку?		
21.	Ці ёсць фатаграфіі на старонцы?		
22.	Калі так, ці пазначана, калі, хто і дзе зрабіў гэтыя фатаграфіі?		
23.	Калі ёсць фатаграфіі, ці можна быць упэўненым, што аўтар не змяняў (рэдагаваў) іх?		
24.	Ці можаш ты ўпэўнена сцвярджаць, што фатаграфіі праўдзівыя?		
25.	Ці ёсць у артыкуле спасылкі на іншыя старонкі па гэтай тэме?		
26.	Ці працуюць гэтыя гіперспасылкі?		

Выснова па частцы 1

Выкарыстоўваючы свае адказы на пытанні, запішы, чаму б ты раіў (ці не раіў) гэты сайт сваім таварышам для выкарыстання пры вивучэнні гэтай тэмы.

Частка 2: Што ёсць на старонцы і навошта яна была створаная

Прачытай пытанні, паставі Х у калонцы „так“ ці „не“

№	Пытанне	Так	Не
24.	Ці гаворыць назва старонкі, артыкула, аб чым менавіта ён?		
25.	Ці ёсць на старонцы (у артыкуле) абзац або гаворка, што тлумачыць, для чаго яна была створаная?		
26.	Ці падае аўтар дадатковыя звесткі пра сябе (у якой установе працуе, чым займаецца і г.д.)?		
27.	Як ты думаеш, ці мае аўтар дастаткова ведаў, каб пісаць такія навуковыя артыкулы?		
28.	Ці дапамагаюць табе ілюстрацыі на вэб-старонцы лепей зразумець змест артыкула?		
29.	Ці выкарыстоўвае аўтар такія абагульненні, як „усе“, „заўсёды“, „ніколі“, „нідзе“, „ніхто“?		
30.	Ці выкарыстоўвае аўтар такія ацэначныя словы, як „найгоршы“, „найлепшы“, „толькі так“, „карысны“, „шкодны“ і г.д.?		
31.	Ці ёсць у артыкуле факты, якія лёгка праверыць (Што? Дзе? Калі?)?		
32.	Ці можаш ты знайсці (праверыць) гэтую інфармацыю з іншых крыніц (падручніка, энцыклапедыі, навуковых кніжак)?		
33.	Ці можаш ты ўпэўнена сцвярджаць, што інфармацыя, пададзеная ў артыкуле, сучасная, а не састарэлая?		
34.	Ці падае аўтар артыкула агульнапрынятыя, агульнавядомыя думкі?		
35.	Ці ёсць у артыкуле інфармацыя або думкі аўтара, з якімі ты нязгодны?		
36.	Ці ёсць у артыкуле інфармацыя, што прэрэчыць матэрыялам, якія ты знайшоў у іншых крыніцах?		
37.	Ці ёсць у артыкуле інфармацыя, якую ты лічыш непраўдзівай?		

Як ты можаш праверыць, ці праўдзівая інфармацыя ў артыкуле?

Які пункт (пытанне) ты б жадаў вынесці на агульнае абмеркаванне?

Высновы па частцы 2

Праглядзі пытанні і свае адказы Часткі 2, напішы караценькі ліст аўтару, патлумачыўшы, як ты будзеш (ці чаму не будзеш) выкарыстоўваць ягоны артыкул для падрыхтоўкі да свайго ўрока (праекта), аргументуй кожнае сваё сцверджанне.

Як навучыць старшакласнікаў быць будучымі навукоўцамі, грамадзянамі і бацькамі?

Зыходзячы з псіхалагічным і матывацыйных асаблівасцяў, навучанне для старшакласнікаў — гэта новыя тэмы, а самае галоўнае — новыя дадатковыя практыкаванні на фармаванне і развіццё навыкаў крытычнага мыслення і навыкаў мыслення вышэйшага ўзроўню. Для абмеркавання могуць быць цікавымі, напрыклад, такія тэмы: кланаванне, наркаманія, уплыў асветы і роля бацькоў на лёс чалавека, важнасць генаў і ўмоў жыцця; выкарыстанне лекаў. Акрамя важных для моладзі тэм дадаюцца і новыя глыбейшыя, каштоўнасныя крытэры ацэнкі. У прыватнасці, важна абмеркаваць больш "вытанчаныя" тэхнікі прапаганды, не толькі для рэкламавання тавараў, але і для маніпулявання супольнай свядомасцю праз Інтэрнэт. Абавязкова варта абмеркаваць пытанні кшталту: *Каму гэтыя ідэі (высновы, модныя тэндэнцыі харчавання і адзення), больш патрэбныя, выгадныя? Хто ад такога артыкула ў Інтэрнэце выйграе? Як гэта можа ўплываць на жыццё людзей?*

Для навучання старшакласнікаў важна навучыць іх гэтым размоўным аперацыям.

Аналіз

Адным з грунтоўных кампанентаў крытычнага мыслення ёсць аналіз. Аналіз уключае шмат мысленных уменняў, сярод якіх — уменне аддзяляць, адрозніваць факты і іх інтэрпрэтацыі, уменне адрозніць назіранне рэчаісных фактаў ад меркаванняў, высноў, якія робяць людзі на аснове гэтых фактаў. Калі вучні навучацца бачыць гэтую розніцу, яны потым змогуць зразумець, на падставе чаго іх высновы былі зробленыя (напрыклад, на падставе логікі ці статыстычных дадзеных).

Распазнаванне фактаў і думак

Факты — гэта дакладнае апісанне аб'ектаў, падзей, якія насамрэч адбываюцца, існуюць. Найчасцей такое апісанне змяшчае адказы на канкрэтныя дакладныя пытанні (Што? Хто? Калі? Дзе? Як?) Думкі, вывады (інтэрпрэтацыі) — гэта сцверджанне таго, як людзі ставяцца да таго або іншага факта, ці што людзі прызнаюць праўдай.

Для таго, каб навучыць вучняў адрозніваць факты і іх інтэрпрэтацыю, можна пазнаёміць іх з азначэннямі і прыкладамі, прапанаваць для аналізу некалькі адмыслова падабраных старонак. Пытанні для дыскусіі могуць быць такімі:

- Якія правілы, прыёмы ці тэхнікі можна выкарыстоўваць, каб адрозніваць факты ад думак людзей?
- Ці могуць пэўныя сцверджанні складацца і з фактаў, і з думак аб іх?
- Ці могуць некаторыя думкі, вывады быць надта падобнымі да рэчаіснасці?
- Чаму некаторыя сцверджанні, думкі часам здаюцца вельмі рэальнымі? часам нават большы рэальнымі за факты?

Параўнанне і супрацьпастаўленне інфармацыі

Каб навучыцца параўноўваць і супрацьпастаўляць інфармацыю, вучні павінны мець досыць шмат матэрыялу. Яны мусяць навучыцца знаходзіць агульнае і рознае ў фактах, думках, вывадах і розных пунктах гледжання сярод вялікай колькасці артыкулаў на пэўную тэму. Інтэрнэт у адрозненні ад падручнікаў надае вучням магчымасць атрымаць вельмі вялікую колькасць разнастайнага матэрыялу, праўдзівага, а таксама сумнеўнага і непраўдзівага матэрыялу, і таму ён можа стаць для настаўніка добрым дапаможнікам для развіцця такіх уменняў. Параўноўваючы і супрацьпастаўляючы такую інфармацыю, вучні могуць ідэнтыфікаваць факты, рабіць меркаванне і высновы аб тым, ці магчымае такое меркаванне, ці не. Можна прапанаваць вучням два невялікія артыкулы з Інтэрнэту (настаўнік можа знайсці такія два артыкулы праз ключавыя словы ў Інтэрнэце даволі лёгка). Пасля прачытання двух артыкулаў вы можаце іх запытаць:

- Чым адрозніваюцца гэтыя два артыкулы, у чым адрозненні інфармацыі, пададзенай у артыкулах?
- Аднолькава ці па-рознаму яны інтэрпрэтуюць (тлумачаць, падаюць) адную і тую ж інфармацыю?
- Ці падаюць гэтыя артыкулы інфармацыю поўна і дакладна? Чаму так і чаму не?
- З якой мэтай напісаныя гэтыя артыкулы? Хто іх напісаў? Для каго?

Можна аб'яднаць вучняў у малыя групы і, прапанаваўшы ім розныя артыкулы, папрасіць абмеркаваць, знайсці агульнае групавое вырашэнне, потым запоўніць адмысловыя формы для ацэньвання вэб-рэсурсаў. Пасля гэтага абмеркаваць высновы ўсім класам.

Аргументацыя, доказ

Адным са складнікаў крытычнага мыслення ёсць **аргументацыя, доказ**. Важнымі яе кампанентамі з'яўляюцца: разуменне паняццяў, вылучэнне розных поглядаў, вызначэнне, распазнаванне дапушчэнняў, магчымага падтэксту, выпрацоўка высноў і вывадаў.

Выпрацоўка меркаванняў і фармуляванне высноў

Калі вучні робяць высновы і меркаванні, гэта спрыяе развіццю навыкаў крытычнага мыслення. Для таго, каб дапамагчы іх паспяхова адольваць такія заданні, можна паставіць вучням наступныя пытанні:

- Якія высновы робіць аўтар артыкула?
- Ці згодны ты з высновамі, якія зрабіў аўтар?
- Якія высновы яшчэ можна зрабіць, выкарыстоўваючы тую ж самую інфармацыю?
- Якія, магчыма, патрэбныя дадатковыя дадзеныя (важная інфармацыя), для таго, каб казаць аб важнасці і вартасці гэтага артыкула аўтара?

Распазнаванне няслушных, памылковых лагічных пабудоў і „няслушнай“ логікі (псеўдалогікі)

Крытычнае мысленне прадугледжвае ўменне распазнаваць няслушную логіку. Вось сем галоўных памылак пабудовы няслушных лагічных сувязяў, якія вучні мусяць ведаць і ўмець іх распазнаваць:

- Некарэктнае выкарыстання *прычынна-выніковых сувязяў* (напрыклад, „заўсёды, калі мы збіраліся на шпацыр, ішоў дождж, таму, як толькі мы пачнем сёння збірацца шпацыраваць, пойдзе дождж“)
- Недакладнае або *скажонае выкарыстанне статыстычнай інфармацыі* (напрыклад, „Смяротных выпадкаў на дарогах практычна няма, калі машыны рухаюцца з хуткасцю каля 40 км/г“. Хоць насамрэч гэтыя даследаванні маглі проста праводзіцца на дарогах, дзе больш зроблена для бяспекі руху. Фактычна, хуткасць і ўпарадкаванасць аўтамабільных дарог могуць быць роўнымі фактарамі, або адзін з іх можа пераважаць і папярэдня выснова патрабуе таксама іншай дадатковай інфармацыі)
- Няслушныя *аналогіі*. Параўнанне пэўных далёкіх фактараў, якія не маюць нічога агульнага (Напрыклад, „Яблык і апельсін — гэта фрукты. І адны, і другія, растуць на дрэвах. Таму на смак яны аднолькавыя“)
- Завялікае *спрашчэнне*. Сярод гульцоў футбольнай каманды значна больш легіянераў, якія з’яўляюцца кваліфікаванымі гульцамі, таму гэтая каманда заўсёды будзе выйграваць.
- *Стэрэатыпізацыя*. Людзі або іншыя аб’екты аб’ядноўваюцца толькі паводле адной з іх прыкметаў, ім надаецца пэўны цэтлік. (Напрыклад, „бландынкі — прыгожыя, але не вельмі разумныя“, „цыганы крадуць“)
- *Ігнараванне* галоўных пытанняў. Адхіленне ад тэмы, збіванне з панталыку або падобныя тэхнікі выкарыстоўваюцца для таго, каб пазбегчы адказаў на галоўныя, сутнасныя пытанні. Напрыклад, калі дырэктара пытаюць, колькі вучняў школы не здалі тэстаў, а ён адказвае, што школа заўсёды мела высокія дасягненні ў вывучэнні асноў навук.
- Неправамоцныя *генералізацыі*. Меркаванне робіцца на падставе недакладных або няпоўных сведчанняў (напрыклад, „Качкі і гусі адлятаюць на поўдзень на зіму, таму ўсе вадаплаваючыя птушкі адлятаюць на поўдзень на зіму“)

Падчас працы з Інтэрнэт-сайтамі важна развіваць у вучняў навыкі хуткага чытання, так звананага „скануючага“ чытання для таго, каб па некаторых знешніх прыкметах артыкулаў (пры сукупнасці прыкметаў) вучні маглі хутка распазнаваць недакладныя сайты, якіх у Інтэрнэце вельмі шмат.

Як правесці ўрок для старшакласнікаў?

На працягу ўроку вучні за 25 хвілін пераглядаюць і ацэньваюць па 6 падрыхтаваных загадзя настаўнікам вэб-сайтаў, ранжуюць іх паводле ступені дакладнасці, потым абмяркоўваюць высновы ў малых групах і падводзяць падсумаванні на агульнай дыскусіі. Перагляд такой вялікай колькасці сайтаў на працягу невялікага прамежку часу вымушае вучняў выкарыстоўваць „скануючае“ або „хуткае“ чытанне, што прадугледжвае работу не столькі са зместам тэкстаў, колькі аналіз сайтаў па асноўных прыкметах надзейных і дакладных крыніц.

Пажадана праводзіць таксама заняткі ў камп’ютэрным класе, дзе вучні не могуць загружаць сайты, прызначаныя для прагляду з „жывога“ Інтэрнэту. Усе гэтыя сайты мусяць быць загадзя загружаныя настаўнікам на школьны сервер. Інтэрнэт можа спатрэбіцца вучням для праверкі некаторых пунктаў формы ацэньвання. Калі правесці такі ўрок у камп’ютэрным класе няма магчымасці, тады гэтыя сайты можна загадзя надрукаваць і раздаць вучням. Вучням павінны быць раздадзеныя адмысловыя формы ацэньвання, якія варта абмеркаваць перад пачаткам працы, запэўніўшыся, што ўсе тэрміны ў гэтых формах зразумелыя вучням.

Таксама выбярыце 6 сайтаў па тэме, якую вы вывучаеце, ці па тэме, якая цікавая вучням, адпавядае іх узросту.

Урок можна пачаць са структураванага агляду, каротка патлумачыўшы сутнасць тэрмінаў, паведаміўшы вучням тэму абмеркавання, паставіць вучням пытанні, заахвоціць да дыскусіі, і запытаць іхнюю думку аб гэтых пытаннях. Такім чынам вы актуалізуеце іх папярэднія веды па тэме. Можна выкарыстаць для запісаў вучняў такую табліцу:

Што ведаем?	Аб чым жадаем дадаткова даведацца?	Аб чым даведаліся з сайтаў?	Ці пераканаўчая гэтая інфармацыя? Як яе можна праверыць?

Вучні ў выніку абмеркавання ўсім класам запаўняюць першую і другую калонкі. Наступнымі пытаннямі настаўніка могуць быць, напрыклад, такія: *Як можна даведацца аб думках спецыялістаў, каб лепш разабрацца гэтай тэме? Як пераканацца, што атрыманая інфармацыя дакладная і надзейная?*

Пры абмеркаванні магчымых крыніц інфармацыі вучні абавязкова назавуць Інтэрнэт. Аб’яднаўшы іх у пары ці малыя групы, вы можаце прапанаваць ім вызначыць ключавыя словы для пошуку і па ключавых словах знайсці на серверы (школьным) артыкулы па гэтым пытанні. Падкрэсліць, што ўся група адказвае за вынік работы і сказаць, па якіх крытэрах будзе ацэньвацца работа групы кожнага паасобку, як будучы выстаўленыя адзнакі за гэтую работу. Можна раздаць вучням, або напісаць на

дошцы гэтыя крытэры.

Прапануйце вучням падзяліць абавязкі ў групе. Гэта можна зрабіць, прапанаваўшы вучням тыповыя для малых груп ролі: хто будзе „лідэрам“ групы і кіраваць усім працэсам; хто „сакратаром“, які будзе рабіць запісы; хто „дакладчыкам“, які прадстаўляе вынікі работы і да т.п. Для такога ўрока гэта могуць таксама іншыя ролі, якія будуць пазначаныя на аркушах, выдадзеных кожнаму чальцу групы:

Аркуш 1. Спецыяліст па змесце:

№	Пытанне	1	2	3	4	5	6
		вэб-сайт	вэб-сайт	вэб-сайт	вэб-сайт	вэб-сайт	вэб-сайт
1	Ці падае сайт вычарпальную інфармацыю, асвятляючы яе з розных пунктаў гледжання?						
2	Ці пададзена інфармацыя дакладна і зразумела ?						
3	Ці пададзена інфармацыя занадта спрошчана ці занадта ўскладнена ?						
4	Ці ёсць у артыкуле гіперспасылкі на іншыя крыніцы, ці працуюць яны? Ці дадаюць гэтыя крыніцы аргументацыі ці новую інфармацыю?						
5	Датаванне: Ці можна ўпэўнена сцвярджаць, калі быў створаны артыкул? Калі апублікаваная ў Інтэрнэце? Ці абнаўляецца яна? Калі было апошняе абнаўленне? Ці адпавядаюць гэтыя даты тэме, ці дастаткова яны сучасныя?						
6	Ці ўключылі б вы гэты сайт у свой пералік крыніц на карысць аргументацыі аднаго з пунктаў гледжання па гэтай тэме?						

Аркуш 2. Спецыяліст па аўтарстве:

№	Пытанне	1 вэб- сайт	2 вэб- сайт	3 вэб- сайт	4 вэб- сайт	5 вэб- сайт	6 вэб- сайт
1	Хто стварыў гэты сайт? Хто піша артыкулы, прадстаўляе матэрыялы для гэтага сайта? Праверце ўсе гіперспасылкі, якія тычацца аўтарства сайта, ці працуюць яны? Ці прыведзеная на сайце патрэбная інфармацыя пра аўтара (аўтараў)?						
2	Які ўзровень кваліфікацыі гэтых аўтараў? Як гэта можна праверыць?						
3	Ці выкарыстоўваюць аўтары сайта толькі ўласныя, створаныя імі матэрыялы? Ці выкарыстоўваюць аўтары сайта матэрыялы іншых? Ці слухна яны спасылаюцца на іншыя крыніцы?						
4	Якое даменнае імя сайта? Ці мае ён канчатак .com, .edu, .gov, .org, .net? Ці гэта персанальны сайт? Ці можа гэтая інфармацыя быць вызначальнай для ацэньвання такога сайта? (Вы не заўсёды можаце меркаваць аб якасці інфармацыі на сайце па гэтай прыкмеце. Некаторыя камерцыйныя сайты даюць вельмі важкую інфармацыю, некаторыя навуковыя ўстановы маюць вельмі слабыя сайты)						
5	Хто яшчэ спасылаецца на гэты сайт? (Вы можаце праверыць гэтае, увёўшы ў радок пошукавай сістэмы Google „link:адрас сайта“)? Ці спасылаюцца на гэтую старонку іншыя надзейныя інтэрнэт-крыніцы? Ці пазітыўна яны ацэньваюць інфармацыю гэтага сайта?						
6	Ці ўключылі б вы гэты сайт у свой пералік крыніц на карысць аргументацыі аднаго з пунктаў гледжання па гэтай тэме?						

Аркуш 3. Спецыяліст па аб'ектыўнасці:

№	Пытанне	1 вэб- сайт	2 вэб- сайт	3 вэб- сайт	4 вэб- сайт	5 вэб- сайт	6 вэб- сайт
1	Чаму, навошта гэты сайт быў створаны? (каб інфармаваць, пераконваць, тлумачыць, прадаваць, парадыяваць, прасоўваць ідэі, для прапаганды, іншае)						
2	Ці з'яўляецца гэты сайт камерцыйным, урадавым, ці сайтам арганізацыі, ці асобнага чалавека, групы людзей?						
3	Ці ёсць якія-небудзь доказы прадужытасці (інфармацыя падаецца толькі з аднаго боку, ці ёсць прыхаваны заклік да чагосьці, ці ёсць яўныя намаганні пераканаць вас, уплываць на вас, змяніць вашу думку? Ці шмат у артыкулах ацэнчнага характару (добрае, дрэннае, ладнае, кепскае, карысна, шкодна і г.д.) або абагульняючага характару (усе, заўсёды, ніхто, ніколі і да т.п.)? Ці ёсць інфармацыя, наўмысна прыхаваная? прапушчаная? Ці можа гэтая прадужытасць аб чымсьці сведчыць?						
4	Ці можна на сайце адрозніць факты ад думак, вывадаў аўтараў? (факты — Што? Дзе? Калі? Хто асабіста?)						
5	Ці ёсць дастатковай аргументацыя высноваў? Ці няма парушэнняў логікі?						
6	Чый голас і інтарэсы прадстаўлены на сайце? Чый голас і інтарэсы засталіся без увагі?						
7	Ці ўключылі б вы гэты сайт у свой пералік крыніц на карысць аргументацыі аднаго з пунктаў гледжання па гэтай тэме?						

Аркуш 4. Спецыяліст па навігацыі і дызайне:

№	Пытанне	1	2	3	4	5	6
		вэб-сайт	вэб-сайт	вэб-сайт	вэб-сайт	вэб-сайт	вэб-сайт
1	Ці лёгка загружаецца сайт? Ці лёгка прасоўвацца па меню сайта? Ці зручная навігацыя? Ці можна назваць сайт сяброўскім для карыстальніка? Ці палягчаюць чытанню зместу адмысловыя пазнакі, меню?						
2	Ці ўсе элементы навігацыі (графіка, кнопкі, панэлі навігацыі) спрыяюць успрымманню? адпавядаюць галоўнай ідэі сайта? Ці адпавядае дызайн кожнай старонкі галоўнаму зместу сайта?						
3	Ці ёсць граматычныя ці арфаграфічныя памылкі на сайце?						
4	Ці выглядаюць старонкі акуратнымі? ахайнымі? упарадкаванымі? Ці не выглядаюць яны выпадковымі, хаатычнымі?						
5	Ці працуюць усе гіперспасылкі на сайце?						
6	Ці дапаўняюць малюнкi і фатаграфіі змест, ці паясняюць яго??						
7	Ці ўключылі б вы гэты сайт у свой пералік крыніц на карысць аргументацыі аднаго з пунктаў гледжання па гэтай тэме?						

Калі ў групе больш удзельнікаў, чым прапанаваных роляў, тады рэшта вучняў таксама можа быць спецыялістамі па змесце.

Падчас выканання гэтага практыкавання настаўнік прыкладна праз кожныя 4 хвіліны працы вучняў мусяць нагадваць ім пераходзіць да наступных сайтаў.

Працуючы з 6 старонкамі, вучні павінныя не толькі адказаць на пытанні і зрабіць высновы, але і праранжаваць іх (паставіць у парадку ад найлепшага да найгоршага ці наадварот) паводле ступені надзейнасці па прапанаваных настаўнікам крытэраў. Вучні могуць скласці такі пералік сайтаў асноўных крытэраў ацэнкі вэб-сайту асобна, выкарыстаўшы для гэтага пытанне да кожнай ролі ў групе. Г. зн. яны павінныя скласці спіс сайтаў ад найбольш надзейнага сайта, які можна выкарыстоўваць як добрую крыніцу інфармацыі да найменш надзейнага. Яны мусяць не толькі праранжаваць пералік прапанаваных сайтаў, але і аргументаваць свой выбар, свае вырашэнне прынамсі 2 доказамі. Для спрашчэння задання можна замест ранжавання прапанаваць вучням два найлепшых ці два найгоршых сайты.

Пасля правядзення групавой працы можна запісаць усе падсумаванні груп у агульную табліцу на

дошцы. У дадатак можна знайсці карэляцыю працы ўсіх груп і абмеркаваць, які менавіта крытэры (напрыклад — элементы навігацыі, змест, ці звесткі пра аўтараў) вучні лічаць вырасальнымі і важнейшымі ў параўнанні з іншымі. Можна абмеркаваць з вучнямі, напрыклад, такія пытанні: *Ці ёсць сярод крытэраў адзін такі, па якім можна было б адназначна сказаць, што можна давяраць гэтай сайту, ці не? Якая мінімальна колькасць крытэраў можа дапамагчы нам з упэўненасцю сказаць пра карыснасць сайта для навучальных мэтай? Якія гэтыя крытэры? У якім парадку?*

Дамашнім заданнем або вынікам такога ўроку можа быць распрацоўка цікавай, кароткай, ілюстраванай памяткай па ацэньванні вэб-рэсурсаў для малодшых школьнікаў, які толькі пачынаюць карыстацца вэб-сайтамі для навучання. Такую памятку можна стварыць, напрыклад, у праграме Microsoft Publisher. Такая работа дасць магчымасць старшакласнікам выклаці сваімі словамі новыя, засвоеныя падчас уроку, веды. Выкананне апошняга практыкавання вымусіць вучняў выкарыстоўваць прасцейшыя словы, зразумелыя дзецям малодшага веку. Яны мусяць перафразаваць, паказваючы сваё поўнае разуменне крытэраў. Гэтае практыкаванне дазволіць ім лепей іх усвядоміць і запомніць.

Гэты ўрок можна правесці, выкарыстоўваючы метады „ажурная піла“, калі на першай ступені фармуюцца так званыя „хатнія групы“, у якіх размяркоўваюцца адпаведныя ролі спецыялістаў. Пасля азнаямлення з заданнем і падзелам роляў у хатняй групе, спецыялісты аб'ядноўваюцца ў „экспертныя групы“ (спецыялістаў па змесце, аўтарстве і г.д.), працуюць з формамі, высвятляюць асноўныя крытэры і вяртаюцца ў свае хатнія групы, каб навучыць чальцоў сваёй хатняй групы і разам вызначыць надзейныя сайты і праранжаваць іх, даводзячы сваю думку прынамсі двума аргументамі.

Як правесці ўрок для старшакласнікаў?

Пры ацэньванні вэб-рэсурсаў з вучнямі любога ўзросту можна выкарыстоўваць такія прыёмы і тэхнікі (стратэгіі?) крытычнага мыслення:

„Скіраванае чытанне“

Стратэгія, як ужо заўважалася, дапамагае вучням разумець тэкст пры чытанні, скіроўваць іх да ключавых момантаў у тэксце і даючы ім магчымасць абмяркоўваць яго змест з іншымі вучнямі ў класе.

„Скіраванае чытанне з абдумваннем“

Стратэгія апісаная вышэй, якая прадугледжвае, што вучні чытаюць моўчкі („пра сябе“), але ж пытанні настаўніка ў параўнанні са „скіраваным чытаннем“ менш канкрэтныя і менш скіраваныя на тое, каб дапамагчы проста лепш разумець тэкст. Пытанні настаўніка мусяць заахвочваць вучняў да абдумвання тэксту, чытання „паміж радкамі“.

Чытанне з маркіроўкай тэксту

Стратэгія апісаная вышэй, якая прадугледжвае чытанне тэксту з яго маркіроўкай асаблівымі пазнакамі. Вучні знаходзяць у тэксце пэўныя рэчы і пазначаюць іх спецыяльнымі сімваламі на палях. Для крытычнага ацэньвання Інтэрнэт-тэкстаў іх трэба загадзя раздрукаваць, а не прадстаўляць вучням з экрану манітора камп'ютэра. Можна даць вучням, напрыклад, заданне знайсці ў тэксце і пазначыць рознымі сімваламі факты і іх інтэрпрэтацыю. Іншым заданнем можа быць маркіроўка бясспрэчных ідэй, спрэчных думак і ідэй, з якімі вучні не згаджаюцца. Яшчэ адным варыянтам такога задання будзе маркіроўка той інфармацыі, якую неабходна праверыць з дапамогаю іншых крыніц, або вызначэнне моцных і слабых аргументаў. Асабліва цікавым заданнем ёсць маркіроўка і падлік колькасці абагульняючых слоў (ніхто, ніколі, усе, заўсёды і г.д.), пазітыўных эпітэтаў (удалы, дарэчны, здаровы, разумны і г.д.), ці негатыўных (кепскі, неразумны, прымітыўны і г.д.), які з'яўляюцца характэрнымі для артыкулаў рэкламнага характару.

„Чытанне ў парах/абагульненне ў парах“

Стратэгія апісаная вышэй, якая прадугледжвае, што вучні ўважліва чытаюць тэкст у парах, каб дамагчыся яго разумення. Першы вучань чытае частку тэксту ўголос, другі ставіць яму ўдакладняючыя пытанні па тэксце, потым яны мяняюцца ролямі. Гэты прыём добра выкарыстоўваць для чытання складанага навуковага ці навукова-папулярнага тэксту вэб-старонак.

„Што?/Ну і што?/Што цяпер?“

Стратэгія, апісаная вышэй, якая прадугледжвае, што вучні навучаюцца знаходзіць узаемасувязі паміж ідэямі, даследаванымі на сайце, і як гэта сайт можна (няможна) выкарыстоўваць у навучанні, ці, напрыклад, праверыць іншымі шляхамі. Для працы па гэтай тэхналогіі вучні выкарыстоўваюць табліцу.

Што?		Што цяпер?

У калонцы „Што?“ вучні запісваюць галоўныя ідэі артыкула з сайта. У калонцы „Ну і што?“ — вучні запісваюць, ці давяраюць яны гэтай інфармацыі, ці не. У калонцы „Што цяпер?“ запісваюць, як менавіта можна праверыць надзейнасць апублікаванай на старонцы інфармацыі. Магчыма таксама прапанаваць вучням напісаць ліст аўтарам.

„Узаемнае навучанне“

Стратэгія навучання вучняў чытаць, каб лепш зразумець: ім неабходна вылучыць асноўныя ідэі, знайсці дэталі і вызначыць сувязі паміж ідэямі ў тэксце. Па чарзе вучні ў малой групе выконваюць ролю настаўніка, чытаюць тэкст часткамі і тлумачаць іншым у групе асноўныя ідэі, высновы, якія вынікаюць з гэтых ідэй, галоўныя паняцці. Яны ставяць іншым чальцам групы пытанні і аналізуюць іх адказы. На наступных урыўках тэксту „настаўнікамі“ становяцца іншыя вучні групы па чарзе.

Метады „крытычнага пісьма“

Гэтыя стратэгіі звычайна выкарыстоўваюцца на апошняй фазе кансалідацыі ведаў, г.зн. пасля дакладнага аналізу вэб-старонкі. Сярод іх:

- „*Тэкст-пяціхвілінка*“ — кароткая пісьмовая рэфлексія (адлюстраванне, адбіццё) па тэме. Ідэя складаецца ў тым, каб зафіксаваць думкі пра дакладнасць сайтаў, не надаючы вялікай увагі стылю і арфаграфіі.
- „*Падыход да працэсу пісьма*“ — навучанне вучняў паэтапнаму праходжанню пяці фаз пісьма: абмеркаванне, чарнавога варыянту, перапісвання, рэдагавання, апублікавання. Такія творы вучні могуць пісаць напрыканцы вывучэння тэмы, пасля запаўнення форм апытання, абмеркавання ў малых групах і ўсім класам для падвядзення апошніх падсумаванняў і як дамашняе заданне
- „*Пераканаўчыя лісты*“ — напісанне лістоў да аўтараў і ўладальнікаў сайтаў, а таксама да экспертаў па тэме вэб-сайту, у якіх вучні робяць высновы, навучаюцца ставіць пытанні і заахвочваць іншых да стасавання з імі. Лісты мусяць быць добра структураванымі, пераконваючымі, змяшчаць пераканаўчыя факты і аргументы

Напрыканцы заўважым, што найбольш верагодна, што Вэб-рэсурсы ў гэтым стагоддзі будуць шырока выкарыстоўвацца спецыялістамі ў розных галінах. Вучні мусяць ведаць, як ацэньваць старонкі Інтэрнэту, мець здольнасць папрактыкавацца, каб засвоіць такія навыкі і быць матываванымі выкарыстоўваць гэтыя ўменні як у навучальнай дзейнасці, так і ў штодзённым жыцці.